

Partien in

1875 en 1876

door P. N. Panken

Manuscript als gatenkaas

Dit manuscript van Panken is er een waar de tand des tijds flink aan geknaagd heeft. Vooral de bovenkant van het cahier (32,5 x 21,5 cm) is flink beschadigd door de bekende zilvertisjes. Bijgevolg dat in de bovenste regels een aantal woorden ontbreekt, door mij met [....?....] aangegeven. De nog wel leesbare woorden geven toch nog wel genoeg houvast om deze plezierreis met plezier te kunnen volgen.

Behalve de belevenissen van Panken krijgen we tegelijkertijd een goede indruk van het tijdsbeeld waarin alles nog een menselijke maat had die wij niet meer gekend hebben. Met een achteruitkijkspiegel naar de tijd van anderhalve eeuw geleden, wens ik de lezer veel leesen reisplezier.

Johan Biemans

21 maart 2025

n, 1752 et oc.

1810.

Hoerigalen deed ik anders naar de in het
 land. Deres gopelde ring 6 langrijke. Sleden in
 België; doch sedert het jaar 1865 niet meer, de
 wil zich geen geschiedte matchter of reisgerel voor
 deed en ik ook die jaar andere vorden broocht.
 Man wilde ik niet langer uikbellen, mij weder
 naar Brussel te begeven, te meer drab ik, en jaar
 geleden, zelfs belofde aan mijnen geachtsten
 de Heer Gastave Borguets, die ik men, tijdens
 mijn verblijf aan de familie te Duivel, aldair
 langer tijd, sprak. Tot in Sept. 18 was hij theolo-
 giek in het aartsbisdompelijke seminarie te Me-
 chelen, is nu hier naand priester gerigd, en op d'or te
 noemd in 2 Conf. als medanic te Brussel in functie
 getreden. Zijne moeder is mijne volle nicht.

Bij gebrek aan een indermatiker inderman ik
 geheel alleen te wate. - Maandag v'ltend ten 5 ure op,
 gestaan om een en gader in g'ke te brengen) ging ik
 den 7 ure op reis. Gewinnen tijd moogt men zich en het
 schoone rombeuwerder verheugen, doch toen ik
 was gegaan had, begon het een weinig te regenen
 hetwelke schier tot mijne komst te Arendonk
 aan hield. Tot was, 25 September. Gedurende elken
 dag mijner reis, het v'egste den laatste namiddag
 den avond, ziele er regenbuijen. - Langs Dieffloren ging
 ik naar Brussel en Guldal door Duivel, Napost, Bla-
 del en Brussel den g'riatweg tot Arendonk, met inrigt
 om te becarden van de post naar tot Turnhout te
 bruite te maken; doch hier toe kwam ik, d'uren te
 v'eg, waarom ik overruyde zijne reis te dract tot
 Turnhout voorttotte. Ik legde deenit ganschen
 weg van Mechelen tot deze stad in Turnhout
 te, hetvende nog, op dien v'ltend, geene uur rust
 genomen. Na hier de R'cke betrachtte hebben te
 trocht ik bij de v'ld. zeer geleerden heer van G.
 rechten zijn mistwaarde, Nabinet van god - en
 selpraag, heden, waarin hij mij langer tijd v'nd ge,
 l'ide. Teo jareg) geleden maakte ik dikreid ge,
 wezen. - In een aviasiteit stiep ik 't v'olgen

Plezierreis naar Antwerpen, Brussel etc.

P.N. Panken

September 1876

DAGBOEK 1876

p. 1052

In vier dagen, namelijk van den 25 tot en met 28 Sept., heb ik eene reis naar Antwerpen, Brussel enz. gedaan, welke ik elders uitvoerig zal behandelen en hier mitsdien slechts aanstip.

De Brusselsche tentoonstelling van gezondheidsleer en reddingswerken lokte vele bezoekers uit.

Menigmalen deed ik eene reis naar de in het hoofd dezes gemelde zeer belangrijke steden in België; doch sedert het jaar 1865 niet meer, dewijl zich geen geschikte makker of reisgezel voordeed en ik ook elk jaar andere oorden bezocht. Thans wilde ik niet langer uitstellen, mij weder naar Brussel te begeven, te meer daar ik, een jaar geleden, zulks beloofde aan mijnen geachten Neef, de Heer Gustave Bogaerts, die ik toen, tijdens zijn bezoek aan de familie te Duizel, aldaar langen tijd sprak. Tot in Sept. 76 was hij theoloog in het aartsbisschoppelijk seminarie te Mechelen, is 23^e dier maand priester gewijd, professor benoemd en 2 Oct. als zoodanig te Nivelles in functie getreden. Zijne moeder is mijne volle nicht.

Bij gebrek aan een' reismakker ondernam ik geheel alleen de route. Maandag ochtend ten 5 ure opgestaan (om een en ander in orde te brengen) ging ik ten 7 ure op reis. Geruimen tijd mogt men zich in het schoonste zomerweder verheugen, doch toen ik 1 uur gegaan had, begon het een weinig te regenen, hetwelk schier tot mijne komt te Arendonk aanhield. Het was 25 September. Gedurende elken dag mijner reis, het ergste den laatsten namiddag en avond, vielen er regenbuijen. Langs Riethoven ging ik naar Eersel en volgde door Duizel, Hapert, Bladel en Reusel den grintweg tot Arendonk, met inzicht om te Arendonk van de postkar tot Turnhout gebruik te maken; doch hiertoe kwam ik 2 uren te vroeg, waarom ik onverwijld mijne reis te voet tot Turnhout voortzette. Ik legde dezen ganschen weg van Westerhoven tot deze stad, in 7 uren gaans af, hebbende nog, op dien afstand, geene uur rust genomen. Na hier de kerk betracht te hebben bezocht ik bij den welEd. zeer geleerden Heer van Genechten zijn merkwaardig Kabinet van oud- en zeldzaamheden, waarin hij mij langen tijd rond geleidde. Vele jaren smaakte ik ditzelfde genoeg.

Als eene curiositeit stip ik 't volgende aan: eene dienstmaagd des Heeren Genechten, Klots geheeten, kwam van een bezoek (..... ontbreekt.....) te Bergeijk, in Turnhout aan, terwijl ik met genoemden Heer in gesprek was. Omstreeks hetzelfde uur uit Bergeijk als ik van huis vertrokken, had zij te Valkenswaard, langs Eindhoven, Boxtel en Tilburg in den spoorwagen gezeten en toch ruim zoo veel tijd op de

route as ik had besteed. Men denke trouwens op haren gemaakten omweg. Na afscheid van den Hr. van Genechten begaf ik mij naar de statie des spoorwegs. De halve uur vóór het vertrek van den trein benuttigde ik tot rust, drinken van een glas goed bier en maken van eenige aanteekening.

Ten 4 ure afgereden, arriveerde het convooi ten 5 ure 10 minuten Lier, toefde er $\frac{1}{2}$ uur en zette voorts de reis tot Antwerpen door. Hier begaf ik mij naar de woning van Ant. Meulendijks, geboortig van Duizel, wiens zoon Josephus onlangs in het aartsbisschoppelijk seminarie onder 79 mededingers, als primus in de filosofie is uitgeroepen. Dit feest is te Antwerpen op eene zeer luisterrijke, ja schier buitengewone wijze gevierd; mogelijk verwekte deze onderscheiding meerdere deelneming, dewijl ze, zoover iemand weet, tot dien tijd, aan geen student in die parochie te beurt viel. Josephus woonde meerendeels tot aan zijne hoogere studieën, te Vorsselaer bij Turnhout, de geboorteplaats zijner reeds lang overledene Moeder, waarom ook in dat dorp zijne verklaring tot primus met algemeenen bijval plegtig gevierd werd. In bijzonderheden te treden, zou mij te uitvoerig doen worden. Van de menigvuldige hem verëerde fotogr. portretten, nam ik, bij het verlaten der Scheldestad, er twee mede, één voor mij, het andere voor zijne naaste familie te Duizel. Het dochtertje van Ant. Meulendijks, werd mede, te dien tijde, als eene der eerste of bekwaamste in eene nonnenschool gekroond. Het avondmaal bij Meulendijks genomen hebbende vergezelde hij mij door verschillende stadsstraten tot de voorstad Borgerhout, waar wij een' vriend bezochten en ik in 't oud Keizershof logeerde.

Om half 11 's avonds naar bed gegaan, stond ik ten 6 ure op en wandelde 1 uur later naar het middenpunt van Antwerpen, om met Meulendijks de meeste voornamste straten, Kerken, pleinen enz. te bezoeken. De Kerk van St. Joris, o.a. met een beeld van mijnen Patroon, de H. Norbertus prijkende en die van den H. Joseph, beide in de laatste jaren gebouwd, zag ik toen de eerste maalt, hetwelk mede het geval was met de verbazende vergrooing buiten de eigenlijke of aloude stad, sinds de slooping der beroemde vestingwerken. Door deze

uitbreiding vooral is de bevolking der wijdvermaarde handelsstad tot ongeveer 200.000 gestegen.

Onder zoo vele merkwaardigheden trok inzonderheid mijne aandacht het in aanbouw zijnde en over 3 jaren begonnen Paleis van justitie; de nieuwe Vlaamsche Schouwburg; de Beurs waar beneden soms meer dan tien duizend Kooplieden vergaderen; de nieuwe Bank; het groote en kostbare monument ter eere van Burgemeester Loos, van 1848-62, den 15 Aug^s l.l. onthuld. Of deeze zoo liberale man dit standbeeld waardig is, laat ik in 't midden, doch maakte toch, er bij staande, de aanmerking, dat het beter geweest ware, de kosten daarvan tot den bouw eener Kerk besteed te hebben; waarop een' Heer antwoordde: "er zijn hier ook Kerken genoeg" (willende hiermede te kennen geven, dat daarvoor tevens zorg wordt gedragen).

Naar de Schelde gaande zagen wij de Entrepots; de nieuwe Koopwaren-statie; er worden 80 stoomkranen door koud water in werking gebragt, staande de machine op ¼ uur afstands. Zulke stoomkranen dienen ter op- en nederlating der koopgoederen.

Aan de Kathedraal, Antwerpens indrukwekkendste kunstjuweel, bragt ik deze reis slechts een kortstondig bezoek. Door hare grootte en inrichting trekt zij de verbazing tot zich. Zij is 372 voet lang, 207 voet breed en 84 voet hoog en de eenige kerk in Europa die 7 schepen heeft. Zij wordt door velen als de grootste en schoonste Kerk in de Nederlanden beschouwd.

Eenige spijs genomen hebbende vergezelde mij voorgenoemde primus tot aan de statie. Met den spoortrein vertrok ik ten 1 uur 15 minuten naar Brussel. Aldaar gekomen stapte ik in eenen tramway, korten tijd daarna in eene anderen; want ik had ongeveer 1 uur af te leggen alvorens ik anders bij mijn' Neef Martens, wiens adres ik bij mij droeg, zijnde Chaussée de Mons N° 42 zou geweest zijn.

De tramway, eene Engelsche uitvinding, bestaat uit: tramwagen, paardenspoor enz. genaamd [...?...] ruime, fraaije en gemakkelijke wagen, voor een bepaald getal personen en wordt gewoonlijk door 2

paarden, in de bergachtige of hooge deelen van Brussel, door 4 getrokken. De raderen loopen over daartoe aangelegde ijzeren staven of sporen. Zij bestaan reeds in vele groote steden van verschillende Rijken.

Chaussée de Mons N° 42 anno juli 2024 (het geel/zalmroze huis)

Ik heb de tramwagens dan ook in verscheidene merkwaardige steden, nimmer echter zoo menigvuldig als in België's hoofdstad, gezien. Steeds voor bepaalde plaatsen of statieën en afstanden reizende vond ik ze bijkans altijd bezet.

Neef en Nicht Mertens bevonden zich bij mijne komst, zoo als ik wel vermoedde, ten huize van mijnen Neef en Nicht te Brussel, de Ouders van Gustave Bogaerts, in het begin van dit opstel genoemd, wonende onder eene vóórstad, parochie Saint Gilles. Aanstonds begaf ik mij met het zontje van Neef Mertens derwaarts, ten einde nog zoo veel mogelijk van het feestgenot aldaar te kunnen smaken. Dewijl beide

Heeren M. en B. tamelijk ver van elkander wonen maakten wij van den tramweg gebruik.

Bij Neef B. binnen gelaten trof ik ongeveer een vijftigtal, zijnde Geestelijken familieleden en vrienden, aan eenen zeer kostelijken en welvoorzienigen disch, ten één uur begonnen en omstreeks acht ure eindigende. Ik kwam er ten 4 ure; onverwijld werd mij aan tafel eene plaats naast Gustave aangewezen. Zijn Eerw. had dien morgen, in de parochiekerk, zijne plegtige H. Mis, door nog 8 Geestelijken bijgestaan, opgedragen. Een der Onderpastoors hield een toepasselijk sermoon in de fransche taal; de Kerk was schier vol volk. Mijne familie te Brussel had mij een' dag of wat vroeger aldaar verwacht. Ik betreurde het, mij niet direct er heen begeben te hebben en dan bij de terugreis liever Antwerpen te bezoeken. Evenwel heb ik op dezen feestelijken maaltijd waar genoeg en voldoening genoten. Gedurig werden toasten ingezet en toepasselijke liederen gezongen, enz.; een Brussels Heer trok vooral door zijn uitmuntende stem mijne aandacht. Hij zong van ook afzonderlijk verschillende veelsoortige liedjes.

Vooraf moet ik melding maken van een fraai, sierlijk uitgevoerd stuk, toegedacht door de Zusters en Broeder van den Jubilaris, die alle zeer goed in den zang en muzyk, inzonderheid de laatstgenoemde bedreven zijn; twee zusters speelden hierbij, en ook gedurende de meeste andere gezangen, op de beide in de Kamer staande pianino's. Dit lied, uit 3 coupletten van 1ste en 2de stem, benevens duo bestaande, draagt aan het hoofd dit opschrift: *A notre Bien-aimé frère Gustave, le 26 Septembre, jour de sa première messe.*

Den meesten gasten werd ieder een gedrukt exemplaar vóór de uitvoering rondgedeeld. Het mijne ligt thans vóór mij. Ook nam ik een menu van den maaltijd mede, sierlijk op zeer net papier geschreven, voor elken gast één bestemd. Op de keerzijde van het menu staat: *Monsieur l'Abbé Boogaerts.*

Luimige en toepasselijke stukjes van velerlei aard zijn voorts op deze priester-bruiloft gehouden, terwijl kostbare wijn van veelvuldige soort

geschonken werd. Met den maaltijd in 1860 in de groote zaal van Casino te 's Bosch, door mij deelgenomen, herinner ik mij niet, ooit een' zoo kostelijken disch dan dezen in België's hoofdstad – zij het dan ook niet geheel aangezeten te hebben. Ik voeg er slechts bij, dat hij plaats had in eene dubbele kamer, door eene porte-brisée gescheiden en op 4 wanden een op de plegtigheid toepasselijk chronicum en spreuk, met groote letters te lezen was.

Omstreeks 9 ure des avonds, toen de meeste genoodigden vertrokken, ging ik ook met Neef en Nicht Mertens het feesthuis verlaten, om weldra in een tramway te stappen en voorts in de onmiddellijke nabijheid van hun huis te logeeren. Aangezien de Eerw. Heer van Rooy, geboortig van Dongen, Kapellaan te Groot-Zundert, mede Neef van Mertens, alsook een theologisch student uit die parochie, reeds sinds eenige dagen bij hem gehuisvest, bestond hiertoe voor mij, minder gelegenheid. Ook den volgenden nacht logeerde ik in hetzelfde hotel, maar gebruikte er geene spijs; beide malen ten half 11 ter ruste gegaan stond ik ten ruim zes ure op.

Om 7 ure las elken morgen de Eerw. Heer van Rooy mis, in eene armoedige, kleine noodkapel van Curichem, waaronder de woning van Neef Mertens gelegen is. Op beide dagen ging ik met genoemden Priester, wiens mis door de 2 zootjes van Neef gediend werd en gezegden Theologant naar die ellendige Kapel, van waar wij eveneens (alle vijf) huiswaarts keerden en ontbeten. Curichem is stadswijze bebouwd, zeer bevolkt en onmiddellijk aan Brussel gelegen, waarom het als eene harer vóórstedes wordt aangezien.

Over 18 jaren werd er aan den bouw eener fraaije, ruime parochiekerk begonnen; doch daar de Burgemeester dier gemeente en de Pastoor heet steeds wegens de standplaats onëens zijn, gelastte het Gouvernement de Pastoor, het bereids eenige meters hoog opgetrokken gebouw te staken. Voortdurend wendden beide Heeren echter pogingen tot verkrijging van hun doel aan tot eindelijk laatstgenoemde vergunning kreeg, den nieuwen tempel te voltrekken.

In den loop van dit jaar is het metselwerk hervat; de hoogte is aan de verkleurde eerst gebezigde mergelsteenen zeer duidelijk te zien.

Woensdag 27^e besteedde ik overigens den ganschen dag ter bezigtiging van voornamelijk kerken, straten, pleinen, standbeelden enz. der hoofdstad, in gezelschap van mijnen deftigen, braven Neef Mertens, den genoemden, bekwamen Priester en den Theologant. Wij zagen o.a. de groote markt met het stadhuis; de Koninklijke plaats (Place Royale) met het Paleis des Konings, dat der natie, dat der Belgische Hertogen en Graven; de markt bij de bekende Magdalenastraat; het in aanbouw zijnde nieuwe Paleis van Justitie van schier ongeloofelijke grootte, luister en kostbaarheid, waarom het na de voltooiing, vermoedelijk het fraaiste der wereld en wel eene reis naar Brussel waard zal zijn; de Beurs en de expositie van verbazende ruimte, waarin wij een groot aantal merkwaardige voorwerpen, van allerlei soort, meerendeels verbeteringen, uitbreidingen enz. betreffende, uit vele Rijken aldaar ten toon gesteld, bewonderden.

Tussen 3 en 4 ure gebruikten wij een goed diné in een hôte! genaamd: "À la Fortuna des Etrangers". De logementhouder was er eerst domestique en heeft in zijne tegenwoordige affaire veel drukte. Wij betaalden ieder voor dit middagmaal 2 ½ francs. Na nog een glas wijn, bier en eene tasse koffij genuttigd te hebben, wandelden wij tot aan eenen tramwagen, die ons te Laken bragt¹.

Hier ziet men eene prachtige over weinige jaren nieuw gebouwde parochiekerk ten westen der oude, welke nog niet afgebroken is, het zomerverblijf der Koninklijke familie en vele andere kostelijke gebouwen. Op het beroemde kerkhof toefden wij, ter rondwandeling, van half vijf tot half zes ure. Zeer vele Brusselaars brengen hunne naaste bloedverwanten hier ter hunner laatste rustplaats. Behalve dat van Père La Chaise te Parijs in 1855 – zag ik nimmer een kerkhof met zoo vele groote en kostbare monumenten enz. Dat ik, het voorgaande jaar te Keulen zijnde, het merkwaardige kerkhof buiten die stad, niet bezocht heb, speet mij.

---

¹ Laken is eigenlijk een dorp met ruim 7000 inwoners.

Van de vóórstad Laken stapten wij naar Jette, eene fraaije bebouwde plaats met 5000 inwoners, een half uur van Laken gelegen. De Ew. onderpastoor te Jette is een vriend van den Ew. Hr. van Rooy, die met zijn' reisgezel, bij onze komst de woning van den eerstgenoemde binnen trad. Neef en ik gingen in de naast gelegene herberg. Na eene teug bier verliet ik ze om de bijliggende parochiekerk met haast te bezoeken; want de avond naderde.

In de kerk trof ik den Koster aan, een' buitengewoon vriendelijk en allergespraakzaamst man, dien ik dan ook druk van de vermeerdering en geschiedenis dier parochie liet verhalen. De Kerk zal in een volgend jaar door eene grootere vervangen worden; de tegenwoordige is eene eeuw oud; hare voorgangster was kleiner of slechts eene Kapel. De toren op het westelijk deel der Kerk bezit drie klokken, zijnde de kleine van hooge oudheid, de beide andere in 1816 gegoten, vóór welk jaar naar hij zeide, de toren eenigen tijd zonder kerkklokken is geweest. Hij bood mij aan, ze met hem te gaan zien. Ik wees op de invallende duisternis; dit was geen zwaarigheid, hij zou voldoende licht ontsteken; toch maakte ik van zijn heusch aanbod geen gebruik, daar ons plan bestond, net het spoor ten 7 ure naar Brussel te retourneren.

De Kerk te Jette bevat verscheidene oude merkwaardige schilderijën, o.a. twee groote, in het koor hangende, de ééne he toffer enz. van den H. Norbertus, de andere zijne boetvaardigheid verbeeldende. Na ook het aangrenzend kerkhof en toekomstige standplaats van den tempel, met den Koster beschouwd te hebben, keerde ik terug naar de herberg, welke Neef verlaten had; want wij waren inmiddels ook bij den Ew. onderpastoor gevraagd, van waar mijne 3 reisgezellen mij nu spoedig zouden komen vinden, om met het gemelde spoor te vertrekken.

Nog eenige minuten vóór dien tijd, stapte Neef de herberg binnen en verzocht mij, namens den Ew. onderpastoor bij hem, daar afgezien was van ons plan, om per spoor te retourneeren. Wij soupeerden enz. in de woning van gezegden Geestelijke, die ons eindelijk tot Laken vergezelde, van waar wij met een' tramwagen naar Brussel reisden en ten half 10 ure des avonds in het huis van Neef aankwamen.

Na het ontbijt, den 28^e bij hem genomen, spraken wij lang met de familie. De Eerw. Hr. van Rooy, een' zeer bekwaam, rijk en reislustig persoon, verhaalde o.a. van zijn bezoek te Rome en Lourdes in Frankrijk, naar welke plaats ZEw. reeds tweemalen eene reis ondernam.

Lourdes is een stadje in Frankrijk in de Pyreneeën, waar 11 Febr. 1858 veertien dagen achter elkander, de Heilige Maagd, aan een arm, dertienjarig meisje verscheen. Maria wilde hierdoor hare Onbevleete Ontvangenis, 8 Dec. 1854 door Pius IX als leerstuk verklaard, verkondigen. Uit eene rots, waar de verschijning plaats had, ontsprong, op bevel der H. Maagd, eene bron, die aan tallooze zieken en verminkten de gezondheid heeft weder gegeven. In zeer vele kerken enz. bevinden zich reeds afbeeldingen der gemelde rots met eene afbeelding der H. Moeder Gods, waarvan ik de verscheidene zag.

Omstreeks 9 ure begonnen wij weder onze wandeling door de bijzonderste straten, nu en dan van een' tramwagen gebruik makende. Toen de Eerw. Hr. van Rooy en zijn gezelschap, die langzamerhand de terugreis naar hunne woonplaats deden van ons hadden afscheid genomen, zette ik met Neef de bezigtiging voort. Behalve de kerken van St. Gudule, des Carmes en die op Koudenberg beschouwden wij er nog eenige.

Nabij eerstgenoemde zijn eenige huizen weggebroken, om eene nieuwe straat daar te stellen, waaronder de prachtige hoofdkerk, ook van die zijde veel beter in het oog valt. Brussel gaat steeds verder met gansche straten, huizen af te breken en te vernieuwen. Over den aanleg van nieuwe boulevards en verdere uitbreiding der stad staat men verstomd, alsook wegens de bouwing van uitnemend kostbare gestichten en particuliere huizen enz. Deze voormiddag en daags gevoren hadden dan wij ook de meeste ruime straten en pleinen der vergrooing beschouwd.

De bevolking der hoofdstad is reeds tot ongeveer 400.000 zielen en met aangebouwde gemeenten, welke als voorsteden zouden aangezien worden tot 600.000 gestegen. De Hallepoort, eerst met de geslechte

vestingwerken verbonden, zag ik nu de eerste maal staan. Zij is gerestaureerd en steeds het belangrijke museum van oudheden, dat ik, evenals bij mijne vorige reizen, bezichtigde. De eerste verdieping bevat wapens, vaandels enz. van den tijd der kruistochten, onder geleide van Godfried van Bouillon, tot onzen tijd; de andere verdieping wiggen, krijgs- en huisraad van de vroegste tijden af; kostbare meubelen uit de middelëeuwen, porcelein, glas, koper, kristal enz., de wieg van Keizer Karel, de pijn- en radbraak en andere foltertuigen, waarmede de eerste Christenen ter dood gemarteld werden, etc.

Van dit oud gebouw begaven wij ons, door schoone straten, van lieverlede naar de statie. Wij passeerden ook Manneken-pis, de oudste fontein – onder zoo vele – van Brussel, door de inwoners meestal “den oudsten burger” genoemd en gewoonlijk door elk’ vreemdeling bezocht. Dit standbeeld komt in vele volksliederen, legenden, sprookjes en geschiedenis voor. Ik ga eene menigte merkwaardigheden der hoofdstad stilzwijgend voorbij, omdat ik er, in mijne vorige reizen derwaarts, breedvoerig van gewaagde. Brussel is een der schoonste steden van Europa: men noemt het vaak Klein Parijs.

Aan de statie afscheid van Neef Mertens tot vertrek naar Leuven genomen hebbende, begon ik mijne terugreize. Tot hiertoe had ik die eertijds beroemde academiestad niet bezocht. De trein bragt er mij des middags ten 1 ure 47 min. Nabij de statie was men bezig het 3000 kilo’s wegende standbeeld voor den gewezen Ambassadeur van de Weijer op het voetstuk te plaatsen. Het stond nog op den grond en was den vorigen dag uit Brussel, waar het vervaardigd is, aangekomen. Door de nieuwe, schoone straat tusschen de statie en de stad aangelegd, willende gaan, ontmoette ik direct een oud man, die mij aanbood, de voornamen straten en gebouwen te zullen toonen. Wij zagen eenige benedenvertrekken, waarin vele toebereidselen gemaakt waren tot ontvangst des Konings en de feestviering op den volgenden Zondag bepaald, bij gelegenheid der onthulling van het genoemde standbeeld – van het wereldberoemde stadhuis.

De universiteit met bijstaande zeer nette kerk enz. hebben wij mede betracht. Mijn' vriendelijken geleider verhaalde mij G. Peeters te heeten, 79 jaren oud te wezen en vele hoogbejaarde leden onzer zijne familie te tellen. Voor mijn doel was hij zeer geschikt. Op het marktplein wedergekeerd, onthaalde ik dezen flinken grijsaard op een Peeterman, (goed Leuvens bier) terwijl wij ond voor eene herberg aan tafel plaatsten, om tevens een' blik op het stadhuis te hebben. Hier namen wij van elkander afscheid; want volgens inzage van het bij mij dragende spoorboekje en in die herberg liggende couranten kon ik ten 3 ure 58 min. naar Hasselt vertrekken. In die meening spoedde ik mij naar de statie, doch de dan afstoomende trein liep niet naar die stad, eerst ten 6 ure. Hierom keerde ik aanstonds weder stadwaarts, ten einde den tusschentijd van schier 2 uren te benuttigen tot bezigtiging der prachtige hoofdkerk, welke wij gesloten hadden bevonden, enz. Naauwelijks was ik het standbeeld genaderd of er ontlastte zich een vreesselijk onweder; eene menigte volks (welke ik telkenmale bij het gezegde voorwerp zag), liep snel heen, om een heenkomen te vinden en eer ik eene herberg ontdekte viel de regen in stroomen neder. Hier sprak men ook over van de Weijer; met regt keurden de meeste ware Katholieken hem geen standbeeld waard.

Ten opzichte van de Klokkengieterij bezit Leuven een' Europeeschen naam. De Dietsche Warande IIe Dl. 1877, bl. 218 neemt een belangwekkend opstel: "De Rechte lijn en de Symmetrie" van den Belgischen architect Henri Beijaert uit Den Opmerker van 1 Juli over, waarin hij het stadhuis te Leuven, "stellig een der schoonste monumenten van ons land" noemt. Het gemeentebestuur sloeg, 10 of 15 jaar geleden, eene lijnrechte straat, recht tegenover het stadhuis, door van minstens 1500 meter lengte; op die wijze (zegt hij) ontwaart men het stadhuis reeds op een afstand, die het onmogelijk maakt juist datgene op te merken, wat er de voornaamste verdienste van is, en komt men eindelijk op behoorlijken afstand, dan mist men de verrassing van het eerste gezicht en is de blik reeds te veel vermoeid. Men kan in waarheid zeggen dat dit prachtige kunstwerk het slachtoffer geworden is van de rechte lijn."

Nadat ik de Kerk in oogenschouw genomen had, woonde ik daarin van 5 tot half 6 ure, het Lof ('t geen er elken Donderdag geschiedt) bij en vertrok ten 6 ure per spoor naar Hasselt. Aldaar met haast een billet tot Valkenswaard genomen hebbende bevond ik mij hier ten 9 ½ en ruim een uur later te huis. In den spoorwagen tusschen Hasselt en Achel gezeten, had het schier aanhoudend sterk geregend, hetwelk mede o.a. den volgenden Zondag 't geval was. Bekenden trof ik onderweg geene, dan een paar, voor korten tijd tusschen Antwerpen en Brussel een te Hasselt, allen in den spoorwagen. Te Laken, Jette en Leuven en de tusschen die stad en Diest gelegene plaatsen kwam ik op deze reis de eerste maal.